
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА УКРАЇНИ
У ВИКЛИКАХ
НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Монографія

Київ
ДП «Експрес-об'ява»
2019

Авторський колектив

Адельбасва А. К. (роз. 9.3), Александров Є. Є. (роз. 15.1), Бехтер Л. А. (роз. 9.1), Білянюк В. І. (роз. 3.5; 4.3), Біляєва О. О. (роз. 7.5), Бондаренко Е. Л. (роз. 5), Бондар Ю. В. (роз. 10.1), Бортник С. Ю. (роз. 2.1), Власова-Процюк Г. Й. (роз. 7.2), Воловик М. В. (роз. 6), Волоха В. Г. (роз. 6), Воробей П. А. (роз. 12.1), Гавриш Н. С. (роз. 2.4), Говоров П. П. (роз. 18), Даценко Л. М. (роз. 5), Денисенко Ю. О. (роз. 16.2), Жаховський В. О. (роз. 6), Залого В. О. (роз. 16.2), Залого О. О. (роз. 16.2), Заремба Є. Х. (роз. 7.1), Зубок М. І. (роз. 8), Заруцький Я. Л. (роз. 7.3; 7.4), Іванік О. М. (роз. 5), Іванов С. А. (роз. 3.3; 3.4; 3.5), Інкелевич Ю. В. (роз. 6), Кіндінова А. К. (роз. 18), Коваленко О. О. (роз. 6), Ковальчук І. П. (роз. 3.1), Колесник В. В. (роз. 6), Колосов О. Є. (роз. 15.2), Комлев О. О. (роз. 3.4), Коробка В. І. (роз. 6), Косевцов В. О. (роз. 7.3), Кудренко Н. В. (роз. 6), Кузнецов Ю. М. (роз. 14.1; 14.2), Кулик В. В. (роз. 6), Курило С. М. (роз. 2.3; 4.2), Лавров Є. А. (роз. 17), Лизанчук В. В. (роз. 10.4), Лівінський В. Г. (роз. 6), Ляхощька Л. Л. (роз. 13.1), Ляхощький В. П. (роз. 13.2), Масляк П. О. (роз. 1), Маткаримова Л. К. (роз. 9.3), Мельник П. С. (роз. 6), Мірошниченко С. І. (роз. 7.3), Мостенська Т. Л. (роз. 9.2), Набруско В. І. (роз. 10.3), Олейнікова Л. Г. (роз. 9.4), Погребенник В. Ф. (роз. 11.2), Позняк С. П. (роз. 2.4), Поліщук М. М. (с. ___), Попов Г. Т. (роз. 14.2), Процюк Р. Г. (роз. 7.2), Рудько Г. І. (роз. 2.1; 3.2), Савченко А. В. (12.1), Сіроштан Г. М. (роз. 6), Сніжко С. І. (роз. 4.1), Степовик Д. В. (роз. 11.1), Стецюк В. В. (передмова до роз. 1.; роз. 2.1; 2.2; 3.1), Табачников С. І. (Передмова), Тиханович Є. Є. (роз. 3.5; 4.3), Ткаченко А. Є. (роз. 7.3; 7.4), Хоменко І. П. (роз. 6), Череп А. В. (роз. 9.3), Череп О. Г. (роз. 9.1), Шевченко О. П. (роз. 4.1), Шендрик В. В. (роз. 17), Шендрик С. О. (роз. 17), Шинкаренко В. Ф. (роз. 14.2), Шпак В. І. (роз. 10.2), Штефан Є. В. (роз. 16.1), Шугалей Л. М. (роз. 6).

Рецензенти:

Андрушків Б. М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту підприємницької діяльності Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя;

Грядущий Б. А. – доктор технічних наук, професор, директор Донецького науково-дослідного вугільного інституту;

Линник М. І. – доктор медичних наук, провідний науковий співробітник ДУ «Національний інститут фізіотерапії і пульмонології ім. Ф. Г. Яновського Національної академії медичних наук України»;

Шевченко О. В. – доктор технічних наук, професор кафедри конструювання верстатів та машин Механіко-машинобудівного інституту НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського».

**Рекомендовано до друку рішенням
Президії НАН ВО України
(протокол № 3 від 25 червня 2019 р.)**

Наукові редактори: В. В. Стецюк, Р. Г. Процюк, Ю. М. Кузнецов.

**А 00 Національна безпека України у викликах новітньої історії / авт.-
уклад. В. І. Шпак; кер. авт. кол. С. І. Табачников. – К. : ДП «Експрес-
об'ява», 2019. – 468 с.**

ISBN 978-617-7389-16-2

Пропонована монографія є колективним науковим дослідженням сучасного стану національної безпеки України в контексті гуманітарних, природно-ресурсних, екологічних та техніко-технологічних проблем. Видання буде корисним для фахівців, науковців та широкого кола читачів.

УДК 327(477)

ЗМІСТ

Частина I

РЕСУРСНІ, ГЕОГРАФІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Науковий редактор В.В. Стецюк	7
Передмова	9
РОЗДІЛ 1. ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	11
1.1. Теоретико-методологічні основи формування геополітичних проблем	11
1.2. Сучасна криза як чинник розв'язання геополітичних проблем	17
1.3. Політичний розвиток держави в умовах сучасної агресії Росії	22
1.4. Соціально-економічний розвиток України у контексті світової геополітики	25
1.5. Природні умови і ресурси як геополітичний чинник	28
РОЗДІЛ 2. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	31
2.1. Геологічна будова території України, мінерально-сировинний потенціал та екологічні проблеми гірничодобувної діяльності	31
2.2. Рельєф земної поверхні України як природний ресурс та провоковані ним геоекологічні проблеми	55
2.3. Поверхневі води та ризики їхнього використання	67
2.4. Ґрунтові ресурси України: сучасний стан, перспективи використання, відтворення й охорони	71
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ	85
3.1. Белігеративні властивості природного середовища держави	85
3.2. Екологічні проблеми України	90
3.2.1. Екологічні зміни біосфери під час розробки корисних копалин	90
3.2.2. Вплив експлуатації нафтогазових родовищ і нафтогазопереробних підприємств на навколишнє середовище	101
3.2.3. Проблеми екологічної безпеки Донбасу в умовах військових дій	106
3.3. Еколого-геодинамічні ризики гірничодобувної діяльності у межах процесонебезпечних територій	109
3.4. Екологічні і соціально-економічні наслідки незаконного видобування бурштину	124
3.4.1. Проблема створення державної програми розвитку бурштинової галузі в Україні	126
3.4.2. Проблема відставання бурштинової галузі від оптимального рівня	129
3.4.3. Проблеми незаконного видобування бурштину, екологічного стану навколишнього середовища та соціально-економічних наслідків для районів його видобування	131

3.5. Екологічна безпека лісокористування в Українських Карпатах.....	140
РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНО-РЕСУРСНІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО МАСШТАБУ ТА ЇХ ПРОЯВИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	
4.1. Зміни клімату та їх можливі наслідки	146
4.2. Водні ресурси: забезпеченість та використання в умовах змін клімату	156
4.3. Загрози стихійних природних явищ.....	164
РОЗДІЛ 5. ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ ТА ОЦІНЦІ БЕЗПЕКИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ	
	186
Частина II	
ГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Науковий редактор Р.Г. Процюк	207
РОЗДІЛ 6. ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ	
	209
6.1. Медичне забезпечення Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законодавства України військових формувань	209
6.2. Медичне забезпечення населення в зоні проведення АТО (ООС) та суміжних з нею областях	223
РОЗДІЛ 7. ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ – ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКОВОГО ХАРАКТЕРУ.....	
	239
7.1. Розвиток сімейної медицини в Україні.....	239
7.2. Актуальні проблеми туберкульозу в Україні та світі.....	248
7.3. Цифрова рентгенодіагностика у боротьбі з травматизмом – однією із загроз національній безпеці України	263
7.4. Травматизм – загроза національній безпеці України	267
7.5. Антибіотикорезистентність – загроза для людства, шляхи її подолання	272
РОЗДІЛ 8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ, ЗАГРОЗ ТЕРОРИЗМУ, СЕПАРАТИЗМУ ТА РЕЙДЕРСТВА.....	
	278
РОЗДІЛ 9. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
	290
9.1. Механізм управління і реалізації економічної безпеки підприємств сільського господарства	290
9.2. Теоретико-методологічний підхід визначення продовольчої безпеки на рівні країни	296
9.3. Забезпечення продовольчої безпеки України і Республіки Казахстан на засадах модернізації і стійкого розвитку економіки.....	304
9.4. Пропозиції щодо забезпечення національної безпеки через використання податкових механізмів підтримки сфери вищої освіти в Україні.....	313
РОЗДІЛ 10. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.....	
	319
10.1. Соціальні комунікації в парадигмі суспільно-політичних трансформацій та забезпечення інформаційної безпеки України	319

10.2. Видавничий потенціал сучасної України як інструмент політичної боротьби	327
10.3. Масово-комунікаційні зв'язки в умовах транзитного українського суспільства	337
10.4. Окремі аспекти інформаційної безпеки країни	340
РОЗДІЛ 11. ДУХОВНА БЕЗПЕКА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	344
11.1. Мовна стратегія Української Православної Церкви після отримання Томосу	344
11.2. Поетична класика як джерело духовності та гуманітарної безпеки української нації	354
РОЗДІЛ 12. ПРАВООХОРОННА СИСТЕМА – НОВІ ВИКЛИКИ	362
12.1. Злочини проти основ національної безпеки в Україні та в окремих іноземних державах: порівняльний аналіз	362
РОЗДІЛ 13. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НА НАЛЕЖНОМУ РІВНІ – ГАРАНТІЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	380
13.1. Цифрова освіта і наука – запорука національної безпеки України	380
Частина III	
ВИКЛИКИ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ «ІНДУСТРІЯ 4.0» ПЕРЕД ТЕХНІЧНОЮ ІНТЕЛІГЕНЦІЄЮ І ПРОМИСЛОВИКАМИ УКРАЇНИ	
Науковий редактор Кузнецов Ю.М.....	387
РОЗДІЛ 14. ЧЕТВЕРТА ПРОМИСЛОВА РЕВОЛЮЦІЯ «ІНДУСТРІЯ 4.0» І ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	389
14.1. Основні проблеми в умовах «Індустрія 4.0»	389
14.2. Основні напрями наукових досліджень в умовах «Індустрія 4.0»	393
РОЗДІЛ 15. ПРОБЛЕМИ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ.....	404
15.1. Танкобудування	404
15.2. Забезпечення надійності зберігання боєприпасів як важливий чинник підвищення обороноздатності країни на сучасному етапі	412
Розділ 16. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО І АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	421
16.1. Виробництво біомаси	421
16.2. Інструментальне виробництво як вирішальна складова машинобудівної галузі	426
РОЗДІЛ 17. ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	436
17.1. Сучасні інформаційні технології	436
17.2. Засоби комунікації.....	438
17.3. Захист інформації.....	440
РОЗДІЛ 18. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	448
18.1. Потенціал енергетики України.....	448
18.2. Проблема впровадження відновлюваних джерел енергії в Україні	450
18.3. Приклади успішних проектів компаній в сфері сонячної енергетики в Україні	454
18.4. Шляхи підвищення енергетичної безпеки України	457
Відомості про авторів	460

Монографія

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ У ВИКЛИКАХ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Керівник авторського колективу:
Станіслав Ісакович Табачніков

Автор-упорядник:
Шпак Віктор Іванович

Наукові редактори:
В. В. Стецюк, Р. Г. Процюк, Ю.М. Кузнецов
Підготовка видання до друку: Л. Ребрик
Коректор: Т. Товалович

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 37.92.
Наклад 300 прим. Зам. № 01.11-19

Видавець
ДП «Експрес-об'ява»
вул. Гоголівська, 22–24, Київ-54, 01054.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4770 від 23.09.2014 р.